

Награђени мастер рад

Географски факултет, Универзитет у Београду

Кандидат: Сара Анђелковић

Ментор: проф. др Едвард Јакопин

Погранични региони су, услед свог периферног положаја, у прошлости добијали статус подручја недовољног степена развоја. Овакав тренд је примећен и у Републици Србији, који постаје позитиван почетком 21. века, када се у Србији започиње са оснивањем прекограничних структура, првенствено еврорегиона, који доприносе отклањању последица искључености пограничних предела из свих међународних токова сарадње. Стога су циљеви овог мастер рада: представљање проблема регионалних диспропорција на простору Републике Србије, дефинисање узрочника и давање предлога за превазилажење разлика између региона унутар Србије коришћењем еврорегиона и европских финансијских фондова као инструмената развоја.

Како би се сагледали утицаји које је транзиција имала на привредни развој Србије, као и на регионалне неједнакости, фокус рада је био на анализи Номенклатуре статистичких територијалних јединица (у даљем тексту НСТЈ), првенствено НСТЈ–2 и НСТЈ–3 јединица, где се на НСТЈ–2 нивоу анализирао БДП по становнику у периоду 2009–2017, а на нивоу НСТЈ–3 зарада по становнику, стопа незапослености и стопа запослености кроз показне године: 2001, 2008, 2009, 2014. и 2017. Такође, фокус је и на представљању регионалних разлика на нивоу НСТЈ–4, односно ЛАУ 1 јединица, преко зарада по запосленом у годинама 2008, 2009, 2014. и 2017. Анализа је структурирана кроз следеће периоде: 2001–2008, као период привредног раста, 2009–2014, као период нултог раста, односно рецесије и 2015–2018. год. као период опоравка.

За потребе анализе коришћене су публикације Општине и региони у Републици Србији, за период од 2010. до 2018. године.

На основу анализа бруто домаћег производа по глави становника, стопа незапослености и запослености, просечних зарада и стопе сиромаштва, може се изнети свеобухватан закључак да се у Србији од почетка транзиције и преласка на тржишну економију продубљују регионалне разлике. Региони који се истичу по питању економског развоја у позитивном контексту су, пре свега, београдски регион и регион Војводине, док су региони

Шумадије и Западне Србије, као и Јужне и Источне Србије приказани као региони који од 2001. год. не успевају да достигну ниво развоја „развијених“ региона у Србији. Такав тренд је проузрокован смањењем броја становника и пропадањем индустрија, које су биле носиоци развоја у ова два региона. С обзиром да не постоји инфраструктура, као ни административни капацитети који би привукли инвеститоре да улажу на овим просторима и покрећу развој индустрије, неопходно је пронаћи нов извор финансирања, који ће омогућити да се развој у овим регионима подигне на виши ниво. Као узрок регионалних разлика унутар граница Републике Србије се може навести институционална некоординација, и то поготово у области секторске и регионалне политике, као и препуштање неразвијених региона утицају тржишних механизма без институционалне подршке таквом развоју.

Као одговор се намеће европски инструмент регионалног развоја – еврорегиони, прекограничне структуре које подстичу сарадњу и свеобухватни развој и ван граница Европске уније. Република Србија је активирала овај инструмент по први пут 1997. год. и од тада је на нашим просторима основано укупно 12 еврорегиона у сарадњи са земљама у окружењу. Како би се остварио пун потенцијал еврорегиона, неопходно је пренети надлежности управљања на ниже нивое, чиме би се ојачао институционални капацитет и подстакao развој интрарегионалне и интеррегионалне сарадње.

Изградњом институционалног капацитета остварују се нове могућности развоја малих и средњих предузећа и отварања радних места, чиме се утиче на смањење стопе незапослености и стопе сиромаштва, као и повећање просечних зарада. Анализа је показала да су општине и окрузи на простору Јужне Србије, иако имају најниже стопе запослености и просечних зарада, успели у последње четири године да исте повећају и да унапреде животни стандард. Ово се директно може повезати са активностима Еврорегиона Нишава, који од 2014. год., када је добио награду за најуспешнији еврорегион на простору Балкана, представља пример успешног пословања. На темељима стратешких развојних докумената који су усвојени од стране Републике Србије, а поготово Стратегије јавне

административне реформе, усвојене 2004. год., Србија може реализовати овај циљ. Стратегија се заснива на подстицању децентрализације, укључујући и повећање капацитета локалних власти у организационом смислу, као и развој система управљања, знања и вештина.

Наредни стратешки кораци Републике Србије у области прекограничне сарадње и коришћења средстава Европске уније морају бити усмерени ка оснивању прекограничних структура и спровођењу децентрализације. У прилог томе иду и чињеница да од 2020. год. очекујемо израду новог Просторног плана Републике Србије, отварање новог

програмског периода ЕУ 2021–2025 и отварање Поглавља 22: Регионална политика и координација структурних инструмената, које ће створити подлогу за руковођење структурним фондовима по уласку у Европску унију. Уколико Влада Републике Србије буде искористила све могућности које Унија пружа у наредном периоду и стратешки приступи активацији неразвијених региона и оснивању еврорегиона, онда можемо говорити о светлој будућности Србије на пољу смањења регионалних разлика и потенцијалног уласка у Европску унију.

др Едвард Јакопин

Мапа Еврорегиона на Балканском полуострву